

RAPORT Z PRZEGLĄDU ŚRÓDOKRESOWEGO

PROGRAMÓW POLITYKI SPÓJNOŚCI

24 WRZEŚNIA 2025 R.

Spis treści

1. Założenia przeglądu śródkresowego 2021-2027	3
1.1 Wprowadzenie	3
1.2 Zakres merytoryczny pierwszego etapu przeglądu	4
1.3 Organizacja przeglądu w Polsce	5
1.4 Przegląd śródkresowy a zmiana Umowy Partnerstwa	6
2. Wyniki ocen programów oraz zmiany w pierwszym etapie przeglądu	7
2.1 Wprowadzenie	7
2.2 Programy krajowe	9
2.2.1 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS)	9
2.2.2 Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)	10
2.2.3 Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)	12
2.2.4 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę Klimat Środowisko (FEnIKS)	13
2.2.5 Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW)	15
2.2.6 Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE)	16
2.2.7 Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową (FEPŻ)	16
2.3 Programy regionalne	17
2.3.1 Wprowadzenie	17
2.3.2 Najważniejsze zmiany wprowadzane w programach regionalnych	18
3. Zmiany finansowe w pierwszym etapie przeglądu	19
3.1 Wprowadzenie	19
3.2 Przesunięcia między funduszami	19
3.3 Zmiany w wydatkach na klimat oraz pozostałych koncentracjach tematycznych	20
3.3.1 Koncentracja na Celu Polityki 1 (min. 25% EFRR)	20
3.3.2 Koncentracja na Celu Polityki 2 (min. 30% EFRR)	21
3.3.3 Koncentracja na celach klimatycznych (min. 30% EFRR i 37% FS)	21
3.3.4 Koncentracja na zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich (EFRR)	22
3.3.5 Koncentracja na włączenie społeczne (EFS+)	22
3.3.6 Koncentracja na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego (EFS+)	23
3.4 Zmiany w maksymalnych kwotach wydatków na pomoc techniczną	24
4. Zmiany legislacyjne na poziomie UE i ich wpływ na programy w drugim etapie przeglądu	25
4.1 Zmiany rozporządzeń dotyczących EFRR, FS, FST i EFS+	25
4.2. Wpływ zmian rozporządzeń na przegląd programów	28
4.3 Możliwe kierunki zmian programów polityki spójności	29

1. Założenia przeglądu śródkresowego 2021-2027

1.1 Wprowadzenie

Przegląd śródkresowy programów polityki spójności na lata 2021-2027 w **Polsce dotyczy 23 programów** (7 programów krajowych oraz 16 programów regionalnych). Przegląd nie dotyczy programu Fundusze Europejskie dla Rybactwa 2021-2027 finansowanego z Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA) oraz programów Interreg (Europejskiej Współpracy Terytorialnej) finansowanych z EFRR¹.

Przebieg przeglądu śródkresowego można podzielić na dwa etapy. Pierwszy etap był obligatoryjny dla wszystkich programów polityki spójności zgodnie z art. 18 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (rozporządzenie ogólne). Zakładał on przeprowadzenie oceny śródkresowej programu oraz przedstawienie jej wyników Komisji Europejskiej (KE) wraz z propozycją zmiany albo braku zmiany programu do 31 marca 2025 r. Etap ten kończy się w momencie wydania przez KE decyzji zatwierdzającej zmiany lub brak zmian w programie i pozwalającej na uruchomienie tzw. kwoty elastyczności w kształcie zaproponowanym przez Instytucję Zarządzającą (IZ).

Drugi etap jest związany z implementacją zmian w rozporządzeniach funduszowych (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Funduszu Spójności (FS), Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST) i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) w odpowiedzi na nowe wyzwania i priorytety UE². W tym etapie IZ będą decydować o ewentualnych kolejnych zmianach programów, mających na celu przede wszystkim utworzenie nowych priorytetów i skorzystanie z zachęt finansowych wynikających ze zmian rozporządzeń. Ten etap przeglądu nie jest obligatoryjny, ale KE zachęca IZ do zmiany programów polityki spójności tak aby w jeszcze większym stopniu realizowały priorytety polityczne UE. Mogą z niego skorzystać również programy Interreg. Ewentualne zmiany programów w drugim etapie przeglądu muszą zostać przedstawione KE do 31 grudnia 2025 r.

Przegląd został zaplanowany na 2025 r., ale przygotowania do niego, w tym przygotowanie oceny z realizacji programu i planowanie ewentualnych zmian, rozpoczęły się już w 2024 r.

¹ Programy Interreg nie były objęte pierwszym etapem przeglądu, ale mogą skorzystać ze zmian w rozporządzeniach funduszowych w drugim etapie przeglądu.

² Zmiany te nazywane są też tzw. pakietem Fitto i obejmują rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2025/1914 z dnia 18 września 2025 r. w sprawie zmiany rozporządzeń (UE) 2021/1058 i (UE) 2021/1056 w odniesieniu do środków szczególnych mających na celu sprostanie strategicznym wyzwaniom w kontekście przeglądu śródkresowego oraz 2025/1913 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 września 2025 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/1057 ustanawiającego Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) w odniesieniu do środków szczególnych mających na celu sprostanie wyzwaniom strategicznym.

1.2 Zakres merytoryczny pierwszego etapu przeglądu

Przegląd śródkresowy obejmuje ocenę postępów w osiągnięciu celów programów i zestawienie jej z oceną aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz potrzebami jakie z niej wynikają. Jego wynikiem ma być **podjęcie decyzji odnośnie zmiany lub braku zmian w programach**.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 rozporządzenia ogólnego państwo członkowskie dokonuje przeglądu poszczególnych programów, biorąc pod uwagę elementy określone w tym ustępie tj.:

- a) nowe wyzwania wskazane w stosownych zaleceniach dla poszczególnych krajów przyjętych w 2024 r.;
- b) w stosownych przypadkach – postępy w realizacji zintegrowanego krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu;
- c) postępy w realizacji zasad Europejskiego filaru praw socjalnych;
- d) sytuację społeczno-gospodarczą danego państwa członkowskiego lub regionu, ze szczególnym naciskiem na potrzeby terytorialne, z uwzględnieniem wszelkich istotnych negatywnych zmian finansowych, gospodarczych lub społecznych;
- e) najważniejsze efekty stosownych ewaluacji;
- f) postępy w osiągnięciu celów pośrednich przy uwzględnieniu istotnych trudności napotkanych podczas wdrażania programu;
- g) w przypadku programów wspieranych z FST – ocenę przeprowadzoną przez Komisję zgodnie z art. 29 ust. 1 lit. b) rozporządzenia (UE) 2018/1999.

Artykuł 18 rozporządzenia ogólnego definiuje zakres przeglądu śródkresowego, który obecnie – po publikacji zmian w rozporządzeniach funduszy (EFRR/FS, FST, EFS+) – określa się mianem pierwszego etapu przeglądu. Przed prezentacją przez KE zmian w rozporządzeniach przegląd śródkresowy był definiowany wyłącznie przez pryzmat art. 18, bez podziału na etapy.

W ramach powyżej wskazanych istotnych elementów, jakie należy wziąć pod uwagę prowadząc przegląd programów, w 2024 r. pojawiły się dwie nowe inicjatywy Komisji Europejskiej (dalej KE) mające wpływ na ocenę programów. Pierwszą z nich było przyjęcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/795 z dnia 29 lutego 2024 r. w sprawie ustanowienia Platformy na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (**STEP**) jako mechanizmu poprawy konkurencyjności i innowacyjności europejskiej gospodarki. Inicjatywa STEP wykorzystuje fundusze polityki spójności, ale także programy i fundusze zarządzane centralnie przez KE (InvestEU, Fundusz Innowacji, Horyzont Europa), Europejski Fundusz Obrony oraz Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, aby finansować technologie: cyfrowe, czyste i zasobooszczędne, biotechnologie, a także projekty z zakresu wzmocnienia łańcuchów dostaw i kształcenia związanych z tymi technologiami. W przypadku funduszy polityki spójności zapewnia ona zachęty finansowe w postaci wyższych płatności zaliczkowych (30%), wyższego współfinansowania (100%) czy możliwości wspierania dużych przedsiębiorstw. Wsparcie celów STEP poprzez politykę spójności wymaga zmiany programów i utworzenia odrębnych priorytetów, które mogą korzystać z ww. zmian.

Drugą było przyjęcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/3236 z dnia 19 grudnia 2024 r. dotyczącego zmiany rozporządzenia (UE) 2021/1057 i (UE) 2021/1058 w odniesieniu do wsparcia na rzecz odbudowy w sytuacjach nadzwyczajnych (**RESTORE**). Zostało ono przyjęte jako część pakietu wsparcia dla państw członkowskich dotkniętych klęskami żywiołowymi. Jego celem jest pomoc w odbudowie infrastruktury oraz zapewnieniu podstawowej pomocy materialnej i społecznej. Skupia się także na zwiększaniu odporności na przyszłe zagrożenia. Wprowadziło ono zwiększoną

stopę współfinansowania wynoszącą 95%, a także dodatkowe płatności zaliczkowe w wysokości 25%. Aby skorzystać z tych elastyczności, konieczne jest utworzenie oddzielnego priorytetu/ów dedykowanych zwalczaniu/zapobieganiu klęskom żywiołowym jakie wystąpiły w okresie od dnia 1 stycznia 2024 r. do dnia 31 grudnia 2025 r. W Polsce inicjatywa RESTORE miała szczególne znaczenie w związku z powodzią w południowo-zachodnich regionach, jaka miała miejsce we wrześniu 2024 r.

Zarówno **STEP**, jak i **RESTORE** były wskazywane przez KE jako istotne elementy do uwzględnienia w pierwszym etapie przeglądu programów. Szczególnie ważne dla KE było włączenie priorytetów STEP do programów polityki spójności, co znalazło się w Zaleceniach Rady dla Polski na 2024 r.³ jako jedno z zaleceń dotyczących przeglądu, jak i Zaleceniach Rady dla Polski na 2025 r. i 2026 r.⁴ Zatem STEP pozostaje istotną inicjatywą do uwzględnienia również w drugim etapie przeglądu śródkresowego.

Na podstawie wyników pierwszego etapu przeglądu śródkresowego IZ decyduje o ewentualnych zmianach w programie i wykorzystaniu **kwoty elastyczności**. Kwota elastyczności to kwota, która została wyodrębniona w procesie programowania - na poziomie 50% zobowiązań na lata 2026 i 2027 w każdym programie realizującym cel „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu”. Jest ona możliwa do wykorzystania w programie dopiero po przyjęciu decyzji KE w następstwie przeglądu śródkresowego. W przypadku Polski jest to łącznie 11 786 357 459 EUR we wszystkich programach finansowanych z EFRR, FS, EFS+, FST.

Jako wynik przeglądu, zgodnie z art. 18 rozporządzenia ogólnego, IZ miały obowiązek przekazać do 31 marca 2025 r. ocenę programu, w tym wniosek w sprawie alokacji kwoty elastyczności oraz ewentualnie zmieniony program. KE miała od 3 do 4 miesięcy na przyjęcie decyzji, w zależności od tego czy przegląd skutkował zmianą programu czy nie.

1.3 Organizacja przeglądu w Polsce

Państwa członkowskie samodzielnie decydują w jaki sposób zorganizują przegląd śródkresowy. W związku z tym, że dotyczy on programów polityki spójności to odpowiednie działania związane z przygotowaniem oceny programów, analizą i przygotowaniem zmian programu, procesem zatwierdzania tych zmian w Polsce **podejmują IZ poszczególnymi programami**.

Instytucje koordynujące Umowę Partnerstwa (dalej IK UP) są również zaangażowane w koordynację przeglądu. Pierwsze działania koordynacyjne w zakresie przygotowań do pierwszego etapu przeglądu były podejmowane już na początku 2024 r. W lutym temat ten został podjęty w rozmowach z KE. W marcu rozpoczęły się uzgodnienia i spotkania IK UP z IZ programami dotyczące koncepcji prowadzenia przeglądu. Kolejnym elementem koordynacji było przygotowanie we współpracy z IZ formularza oceny programu na potrzeby przekazania jej do KE. Formularz został uzgodniony z KE i przekazany do IZ jako rekomendowany do wykorzystania przez IZ na potrzeby przekazania oceny programu w systemie SFC⁵. IK UP ds. strategicznych we współpracy z resortami (Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Klimatu i Środowiska) odpowiedzialnymi za

³ Zalecenia Rady z dnia 21 października 2024 r. w sprawie polityki gospodarczej, polityki społecznej, polityki zatrudnienia, polityki strukturalnej i polityki budżetowej Polski https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202406824

⁴ Zalecenia Rady z dnia 8 lipca 2025 r. w sprawie polityki gospodarczej, polityki społecznej, polityki zatrudnienia, polityki strukturalnej i polityki budżetowej Polski (C/2025/3995) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202503995

⁵ System for Fund Management in the European Union (SFC) czyli elektroniczny system wymiany informacji między KE a p.cz. i zarządzania funduszami objętymi rozporządzeniem ogólnym.

dokumenty strategiczne i planistyczne, do których odnosi się ocena programów zgodnie z art. 18 ust. 1 rozporządzenia ogólnego, przygotowała również wkład do oceny w jej pkt. o charakterze horyzontalnym (Zalecenia Rady UE dla Polski, Europejski filar praw socjalnych, Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu, sytuacja społeczno-gospodarcza kraju) i przekazała ten wkład do IZ.

Równocześnie przez cały 2024 r. IZ prowadziły analizy, ewaluacje i uzgodnienia robocze z KE dotyczące oceny realizacji programów i potencjalnych zmian. Pod koniec 2024 r. i na początku 2025 r. oceny programów i wynikające z nich propozycje zmian były prezentowane na posiedzeniach Komitetów Monitorujących (KM) programów, spotkaniach rocznych z KE oraz posiedzeniu Komitetu ds. Umowy Partnerstwa. Po zatwierdzeniu zmian programów przez KM oraz Radę Ministrów (programy krajowe) i zarządy województw (programy regionalne), **wyniki przeglądu dla wszystkich programów do 31 marca br. zostały przekazane KE w systemie SFC. W okresie maj – sierpień IZ prowadziły z KE negocjacje dotyczące złożonych ocen i propozycji w zakresie zmian/braku zmian w programach.** Pierwszy etap przeglądu kończy się wydaniem decyzji przez KE. Wszystkie programy krajowe i 15 programów regionalnych otrzymało decyzje zatwierdzające ostateczną alokację kwoty elastyczności. Na wydanie decyzji nadal oczekuje 1 program regionalny (FE dla Warmii i Mazur).

Drugi etap przeglądu nie jest obligatoryjny. IZ będą podejmować decyzje dotyczące potrzeby zmian w programach biorąc pod uwagę nowe priorytety przewidziane w zmianach rozporządzeń funduszwych. Propozycje zmian programu w drugim etapie przeglądu będą procedowane na podstawie art. 24 rozporządzenia ogólnego.

1.4 Przegląd śródkresowy a zmiana Umowy Partnerstwa

W ramach przeglądu śródkresowego, zgodnie z art. 13 rozporządzenia ogólnego, państwo członkowskie **może również przedstawić zmianę umowy partnerstwa uwzględniającą wyniki przeglądu programów.** Jednocześnie, zgodnie z motywem 18 preambuły do rozporządzenia ogólnego w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych zmiana umów partnerstwa w okresie programowania nie powinna być konieczna. Zmiana **umowy partnerstwa nie jest obligatoryjna.** Jest ona możliwa w kontekście przeglądu śródkresowego i po wprowadzeniu priorytetów STEP.

W przypadku Polski **nieobligatoryjność zmiany Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (UP) potwierdziła KE.** KE wskazała, że UP jest tzw. punktem startowym dla polityki spójności w Polsce i dokumentem, w którym zostały uzgodnione cele strategiczne i zasady horyzontalne dotyczące wdrażania wsparcia zgodne z priorytetami UE, które są wdrażane przez poszczególne programy. Kierunki i priorytety nie uległy zmianie, więc nie ma potrzeby zmiany UP. Przegląd śródkresowy koncentruje się na ocenie poszczególnych programów, a propozycje ich zmiany KE rozważy w oparciu o analizę każdego przypadku osobno. Zmiany programów nie powinny podważać priorytetów UE i wynegocjowanych z Polską celów strategicznych, w tym podstawowych zasad wskazanych w UP, które nadal pozostają aktualne.

W związku z powyższym podjęta została **decyzja o braku zmiany UP w ramach przeglądu śródkresowego.** Decyzja ta pozostaje aktualna również w drugim etapie przeglądu. Jednocześnie IK UP nadal są zobowiązane do badania zgodności programów z UP, w tym m.in. monitorowania zgodności programów z przepisami rozporządzeń UE i wynikającymi z nich zobowiązaniami np. w zakresie koncentracji tematycznych, wydatków na klimat, limitów na pomoc techniczną.

2. Wyniki ocen programów oraz zmiany w pierwszym etapie przeglądu

2.1 Wprowadzenie

Do 31 marca 2025 r. IZ były zobowiązane przekazać do KE ocenę programów i propozycje ewentualnych zmian. Wszystkie IZ wypełniły ten obowiązek, przekazując ww. dokumenty w systemie informatycznym SFC. Zgodnie z tymi dokumentami:

- **zmiany w programach wprowadziły 4 IZ programów krajowych** (Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC), Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG), Fundusze Europejskie na Infrastrukturę Klimat Środowisko (FEnIKS)) i **15 IZ programów regionalnych**,
- **brak zmian programów przewidziały 3 IZ programów krajowych** (Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW), Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE), Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową (FEPŻ) oraz **1 IZ programu regionalnego** (FE dla Pomorza Zachodniego).

Dokonując oceny programów i planując zmiany, **IZ brały pod uwagę przede wszystkim Zalecenia Rady dla Polski na 2024 r. i 2025 r., stan realizacji zobowiązań wynikających z dokumentów strategicznych i wpływ programów na ich realizację, potrzeby wynikające z aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, nowe wyzwania w tym zakresie oraz potrzeby i doświadczenia wynikające z bieżącego stanu wdrażania programów.**

Zgodnie z Zaleceniami Rady na 2024 r. i 2025 r. oraz Sprawozdaniem krajowym dla Polski towarzyszącym Zaleceniom, w **przeglądzie programów polityki spójności należy dalej koncentrować się na uzgodnionych priorytetach oraz podejmować działania w celu lepszego wspierania i integracji obywateli państw trzecich, przy jednoczesnym uwzględnieniu możliwości oferowanych przez inicjatywę STEP.**

Nadal pozostające aktualnymi priorytety dla Polski to przede wszystkim inwestycje w innowacyjną i inteligentną transformację gospodarczą, zacieśnianie współpracy między środowiskiem naukowym a przedsiębiorstwami, przyspieszenie zielonej transformacji poprzez zwiększenie inwestycji w produkcję czystej energii i technologii neutralnych emisyjnie, poprawa efektywności energetycznej, inwestowanie w umiejętności cyfrowe i ekologiczne, zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości i przystępnej cenowo opieki nad dziećmi, zwiększenie uczestnictwa osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy, poprawa dostępu do domowej i środowiskowej formalnej opieki długoterminowej oraz poprawa jej jakości. Są one kontynuowane w programach polityki spójności, a w ramach przeglądu wprowadzane są również usprawnienia w realizacji działań wynikające z dotychczasowych doświadczeń wdrożeniowych.

Równocześnie, zgodnie z Zaleceniami Rady oraz mając na uwadze **wyzwania wynikające z aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej UE, Polski i jej regionów, IZ wprowadziły nowe priorytety i nowe działania w następujących obszarach:**

- poprawa **konkurencyjności i innowacyjności w ramach inicjatywy STEP** - w tym zakresie należy wskazać przede wszystkim na program FENG, FE dla Mazowsza i FE dla Dolnego Śląska;
- usuwanie **skutków powodzi oraz przeciwdziałanie tego typu zagrożeniom poprzez wprowadzanie nowych priorytetów na rzecz odbudowy i działań prewencyjnych w ramach**

RESTORE – w tym zakresie jest to program FEnIKS oraz 4 PR (FE dla Lubuskiego, FE dla Opolskiego, FE dla Śląska, FE dla Dolnego Śląska);

- **wspieranie integracji obywateli państw trzecich** - w tym zakresie należy wskazać przede wszystkim na program FERS oraz część PR.

Wynikiem wprowadzanych zmian w ww. obszarach są zmiany w zakresie **wskaźników postępu rzeczowego** (wskaźników produktu i rezultatu) zdefiniowanych w programach.

Ponadto, w ramach przeglądu zaktualizowano w programach status spełnienia 4 **warunków podstawowych**, które na etapie ich przyjmowania nie zostały uznane za spełnione przez KE. Aktualizacja statusu dotyczy następujących warunków, których spełnienie potwierdziła KE w sierpniu 2023 r. oraz w lutym 2024 r.:

- warunku horyzontalnego 3. „Skuteczne stosowanie i wdrażanie Karty praw podstawowych”,
- warunku tematycznego 3.1 „Kompleksowe planowanie transportu na odpowiednim poziomie”,
- warunku tematycznego 4.4 „Krajowe ramy strategiczne polityki na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem”,
- warunku tematycznego 4.6 „Ramy strategiczne polityki na rzecz opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej”.

W opisach spełnienia pozostałych warunków wprowadzone zostały także niezbędne techniczne aktualizacje dotyczące np. linków do dokumentów czy publikatorów aktów prawnych.

W maju br. **KE rozpoczęła przekazywanie do IZ uwag do przedstawionych ocen programów oraz wydawanie decyzji zatwierdzających wyniki przeglądu**. Następnie IZ, które otrzymały uwagi, prowadziły z KE negocjacje dotyczące złożonych ocen i propozycji w zakresie zmian/braku zmian w programach. KE w swoich uwagach już w pierwszym etapie wskazywała IZ na przeanalizowanie zmian w programach pod kątem nowych, strategicznych priorytetów w negocjowanych wówczas zmianach rozporządzeń. W okresie maj – sierpień trwały uzgodnienia w ramach dialogu technicznego, spotkania robocze i przekazywanie odniesień i odpowiedzi na uwagi przez poszczególne IZ.

Pierwszy etap przeglądu kończy się wydaniem decyzji przez KE. Zgodnie ze stanem na 24 września br.:

- **decyzje KE zatwierdzające zmiany w programie** otrzymały 4 programy krajowe (FEnIKS, FERS, FENG i FERC) oraz 14 programów regionalnych (FE dla Dolnego Śląska, FE dla Lubuskiego, FE dla Opolskiego, FE dla Śląska, FE dla Mazowsza, FE dla Lubelskiego, FE dla Pomorza, FE dla Łódzkiego, FE dla Świętokrzyskiego, FE dla Kujaw i Pomorza, FE dla Małopolski, FE dla Podkarpacia, FE dla Podlaskiego, FE dla Wielkopolski);
- **decyzje zatwierdzające brak zmian w programie** otrzymały 3 programy krajowe (PTFE, FEPŻ i FEPW) oraz 1 program regionalny - FE dla Pomorza Zachodniego;
- **nie ma jeszcze decyzji KE dla 1 programu regionalnego**, który planuje wprowadzić zmiany (FE dla Warmii i Mazur).

2.2 Programy krajowe

2.2.1 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS)

Zmiany w programie FERS nie wykraczają poza kwotę elastyczności dla tego programu. Łączna wartość zmian to 124 893 970 EUR⁶ natomiast kwota elastyczności to 650 979 490 EUR. Przy czym, część zmian finansowych dotyczy działań objętych kwotą elastyczności, a część działań objętych wkładem UE poza kwotą elastyczności.

Merytorycznie zmiany odpowiadają na rekomendacje KE przedstawione w Zaleceniach Rady dla Polski oraz Sprawozdaniu krajowym dla Polski towarzyszącym Zaleceniom. W tych dokumentach w zakresie objętym m.in. programem FERS, KE rekomendowała utrzymanie lub zwiększenie zakresu podejmowanych działań w następujących obszarach: **inwestycje w umiejętności** w szczególności w zakresie uczenia się dorosłych oraz umiejętności cyfrowych i ekologicznych, likwidację różnicowań terytorialnych w dostępie do wysokiej jakości i niedrogiej **opieki nad dziećmi**, zwiększenie dostępu do wysokiej jakości, niedrogich i dostępnych usług **opieki długoterminowej** w społeczności oraz rozwój systemu wsparcia dla **obywateli państw spoza UE** i możliwości ich **kompleksowej integracji**. Program FERS już realizuje działania w ww. obszarach. W przeglądzie przewidziano ich kontynuację ze wskazaniem na niewielkie zmiany niefinansowe wynikające z doświadczeń wdrożeniowych tam, gdzie są one konieczne. Jednocześnie wdrożono również istotne **zmiany finansowe w ww. obszarach w odpowiedzi na te Zalecenia**:

- I. **inwestycje w umiejętności (priorytet I)**
 - rezygnacja ze wsparcia procesów zarządzania w podmiotach szkoleniowych z Bazy Usług Rozwojowych;
 - dodanie opracowania systemowej prognozy zapotrzebowania na nauczycieli;
 - dodanie interwencji wspierającej przedsiębiorców w związku z automatyzacją i nowymi technologiami;
 - zwiększenie wartości projektu Bazy Usług Rozwojowych;
- II. **opieka nad dziećmi (priorytet II)** - zwiększenie alokacji na szkolenia nowych kadr instytucji opieki nad dziećmi do lat 3;
- III. **rozwój usług opieki długoterminowej (priorytet IV)**
 - dodanie działania dot. wdrażania polityki z zakresu rozwoju wysokiej jakości środowiskowych usług społecznych;
 - zmniejszenie alokacji na projekt dot. premii społecznej;
 - rezygnacja z realizacji ekspertyz i badań naukowych z obszaru usług społecznych.
- IV. **kompleksowa integracja obywateli państw spoza UE (priorytet IV)**
 - dodanie działania dotyczącego opracowania mechanizmów wsparcia integracji społecznej cudzoziemców szczególnie narażonych na wykluczenie;
 - dodanie działań pozwalających na wsparcie edukacji formalnej dzieci i młodzieży z Ukrainy w polskich szkołach – są to działania wskazane w przeglądzie, ale decyzja zatwierdzająca tę zmianę programu została wydana przez KE już w styczniu br.;
 - dodanie nowego działania dot. deinstytucjonalizacji ukraińskiej i polskiej pieczy zastępczej.

⁶ Łączna kwota zmian na wkładzie UE na poziomie całego FERS bilansuje się i wychodzi na zero. Natomiast kwota 124,9 mln EUR to łączna wartość zmniejszeń na poziomie Priorytetów (3 i 5) i zwiększenie o 124,9 mln EUR alokacji w Priorytetach 1, 2 i 4.

Ponadto, IZ przewidziała dodanie nowych typów projektów w obszarach niewynikających bezpośrednio z Zaleceń Rady i Sprawozdania krajowego oraz alokowanie na nie kwoty elastyczności. Są to:

w priorytecie III:

- uzupełnienie planowanego wsparcia o operację wypracowania i pilotaż Inspektoratu dostępności, którego celem jest przyczynianie się do usuwania barier architektonicznych czy informacyjno-komunikacyjnych obiektów i przestrzeni publicznej;
- wprowadzenie usług mobilnego doradcy włączenia społecznego, którego zadaniem będzie zminimalizowanie następstw niepełnosprawności powodujących wyłączenie osób z życia społecznego i zawodowego;

w priorytecie IV:

- dodanie projektu dotyczącego wdrożenia skutecznego systemu wsparcia osób w kryzysie bezdomności i osób nią zagrożonych;
- dodanie projektu dot. wypracowania modelu współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a sądami, zmierzających do efektywniejszego zabezpieczenia dobrostanu dzieci przebywających w rodzinach przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- dodanie działania dot. budowania świadomości konsumenckiej w zakresie ekonomii społecznej, działania dot. sieciowania podmiotów zatrudnienia socjalnego oraz zwiększenie alokacji i wskaźników na działanie dot. sieciowania biznesowego podmiotów ekonomii społecznej;
- dodanie 4 działań dot. budowania potencjału organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz wygaszenie dotychczasowych zaplanowanych działań w tym obszarze.

W przypadku obszarów niewymienionych w Zaleceniach i Sprawozdaniu krajowym oraz niezidentyfikowanych jako wymagających zmian, kwota elastyczności została przypisana do tych działań zgodnie z pierwotnymi założeniami.

Program FERS nie otrzymał oficjalnych uwag od KE po złożeniu zmiany programu w systemie SFC⁷. KE zatwierdziła zmiany programu w kształcie przedstawionym powyżej. **Decyzja wykonawcza zatwierdzająca zmiany programu i ostateczną alokację kwoty elastyczności została wydana przez KE 2 czerwca br.**

2.2.2 Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)

Zmiany w programie FERC wykraczają poza kwotę elastyczności, która dla tego programu wynosi 318 919 717 EUR. Łączna realokowana w przeglądzie kwota to 470 038 869 EUR, obejmuje ona całość kwoty elastyczności oraz przeniesienie dodatkowych środków z priorytetu I „Zwiększenie dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego” do priorytetu II „Zaawansowane usługi cyfrowe”.

Zmiany FERC wynikające z przeglądu śródkresowego dotyczą:

⁷ KE nie przedstawiła uwag na podstawie art. 24 ust. 2 rozporządzenia ogólnego (UE) 2021/1060.

- **przesunięcia alokacji finansowej** z priorytetu I Zwiększenie dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego do priorytetu II Zaawansowane usługi cyfrowe w kwocie 470 038 869 EUR UE oraz
- **zmiany celów końcowych** (pierwotnie w priorytecie związanym z budową sieci szerokopasmowych było 800 038 869 EUR, po zmianie – 330 000 000 EUR, w przypadku priorytetu związanego z e-administracją było 1 138 299 028 EUR, po zmianie 1 608 337 897 EUR).

Efektem wprowadzonych zmian będzie przede wszystkim dofinansowanie projektów w ramach priorytetu II programu FERC, które wspomogą administrację publiczną w wykorzystaniu nowoczesnych technologii do lepszego zarządzania i podejmowania decyzji.

W odniesieniu do poszczególnych priorytetów przewidziane zostały następujące zmiany:

Priorytet I. Zwiększenie dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego:

- **program bonów łączności** – dodanie interwencji w zakresie bonów ma stanowić instrument stymulującym popyt na usługi telekomunikacyjne, zmniejszający koszty usług dla użytkowników końcowych;
- **klimat i klęski żywiołowe** – dodanie możliwości realizacji projektów związanych z usuwaniem skutków klęsk żywiołowych.

Priorytet II. Zaawansowane usługi cyfrowe. Realokowane środki zostaną przeznaczone na:

- **wdrożenie e-usług publicznych z wykorzystaniem nowych technologii - sztucznej inteligencji;**
- **tworzenie piaskownic regulacyjnych** (w celu np. wspierania innowacji w zakresie SI poprzez ustanowienie kontrolowanego środowiska doświadczalnego i testowego w fazie rozwojowej i przed wprowadzeniem do obrotu, z myślą o zapewnieniu zgodności innowacyjnych systemów SI z przepisami prawa);
- **cyberbezpieczeństwo**, w tym lokalne centra cyberbezpieczeństwa;
- **podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników administracji publicznej** w celu dostosowania administracji do dynamicznych zmian technologicznych, w tym rozwoju sztucznej inteligencji;
- **pilotaże** - wprowadza się możliwość kontynuacji i dalszego rozwoju projektów pilotażowych realizowanych w Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, gdzie ostatecznymi odbiorcami wsparcia będą JST;
- **klimat i klęski żywiołowe** - rozszerzono także zakres interwencji (w obszarze 2.4 „Współpraca międzysektorowa na rzecz cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych” na rzecz JST) o możliwość realizacji projektów związanych z usuwaniem skutków klęsk żywiołowych.

Do tak przedstawionych propozycji zmian program FERC 23 maja br. otrzymał uwagi KE dotyczące m.in. potrzeby doprecyzowań związanych z finansowaniem usuwania skutków powodzi w zakresie zniszczonej infrastruktury dostępu do szerokopasmowego internetu. IZ FERC zgodziła się uwzględnić te uwagi i **30 lipca br. KE wydała decyzję wykonawczą zatwierdzającą ww. zmiany w programie.**

2.2.3 Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)

Zmiany w programie FENG dokonane w ramach przeglądu śródkresowego wykraczają poza kwotę elastyczności, która wynosi dla programu 1 279 061 576 EUR. Łączna realokowana kwota to ok. 1 334 mln EUR (909 mln EUR realokowano między priorytetami, a pozostałą kwotę przeniesiono w ramach priorytetów).

Najistotniejsza zmiana zaprojektowana w programie to **utworzenie nowego priorytetu STEP o wartości 901 mln EUR** na rzecz wsparcia rozwoju i wytwarzania technologii krytycznych w sektorach: biotechnologia, technologie cyfrowe oraz czyste i zasobooszczędne technologie, zgodnie z Zaleceniami Rady. Pozostałe zmiany w programie również wynikają z Zaleceń Rady w zakresie kontynuacji priorytetów w dziedzinie zacieśniania współpracy między środowiskiem naukowym a przedsiębiorstwami, przyspieszenie zielonej transformacji oraz dokonanej przez IZ analizy popytu na poszczególne typy projektów. Są to przede wszystkim zmiany związane z wprowadzeniem Funduszu Pożyczkowego w obszarze cyfryzacji i zazielenienia w celu wsparcia transformacji przedsiębiorstw, realokowanie środków z dwóch instrumentów wsparcia IPCEI na inne instrumenty w 2 i 3 Priorytecie. Z kolei rezygnacja z realizacji instrumentu BRIDGE UP jest konsekwencją wyników audytu ws. analogicznego instrumentu wdrażanego w POIR 2014-2020. Ponadto, w związku z identyfikacją luki finansowej w ramach priorytetu dotyczącego PT dokonano przeniesienia na ten cel niewykorzystanych środków z priorytetu drugiego. Ponadto, IZ FENG uwzględniła w ramach przeglądu bieżące doświadczenia z wdrażania programu. Przełożyło się to na wprowadzenie uproszczeń realizacji projektów modułowych w 1. Priorytecie Programu FENG, aktualizację szacowanych wartości niektórych wskaźników produktu i rezultatu w poszczególnych priorytetach oraz realokacji (przesunięcia) środków pomiędzy niektórymi instrumentami wsparcia w ramach 1., 2., i 3. Priorytetu FENG o czym jest mowa poniżej.

W odniesieniu do poszczególnych priorytetów przewidziano następujące zmiany:

Priorytet I. Wsparcie dla przedsiębiorców:

- utworzenie instrumentu pożyczkowego wspierającego cyfrową i zieloną transformację przedsiębiorstw (środki w całości pochodzą z przesunięć w ramach priorytetu).

Priorytet II. Środowisko sprzyjające innowacjom:

- zwiększenie środków na transfer technologii w ramach projektu Science4Business Nauka dla Biznesu oraz projekty naukowców współpracujących z przedsiębiorstwami. Kwota na te zmiany została uwolniona w związku z rezygnacją z instrumentu BRIDGE UP ze względu na zastrzeżenia audytowe dotyczące analogicznego instrumentu wdrażanego w POIR;
- przesunięcie części środków z instrumentu IPCEI do działania Seal of Excellence (środki z przesunięć w ramach tego priorytetu).

Priorytet III. Zazielenienie przedsiębiorstw:

- zwiększono środki na Kredyt ekologiczny w związku z niewykorzystaną alokacją z działania 3.03 IPCEI wodorowy (całość środków przesunięto w ramach priorytetu).

Priorytet IV Pomoc techniczna:

- zwiększenie alokacji priorytetu poprzez przeniesienie kwoty z priorytetu II.

Nowy priorytet V. Wsparcie projektów realizujących cele inicjatywy Platforma na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (STEP)

Wsparcie skierowane jest na rozwój i wytwarzanie technologii krytycznych w trzech sektorach istotnych z punktu widzenia zielonej i cyfrowej transformacji, tj.:

- technologie cyfrowe i innowacje w ramach głębokich technologii;
- czyste i zasobooszczędne technologie;
- biotechnologie, w tym produkty lecznicze znajdujące się w unijnym wykazie produktów leczniczych o krytycznym znaczeniu i ich składniki.

Wsparcie dotyczy projektów badawczych oraz inwestycji ukierunkowanych na ożywienie rozwoju przemysłowego i wzmocnienie łańcuchów wartości, a tym samym zmniejszenie strategicznych zależności Unii, zwiększenie suwerenności i bezpieczeństwa gospodarczego Unii (całość środków przeznaczonych na nowy priorytet pochodzi z realokacji z Priorytetu I).

Zmiany zaproponowane przez IZ FENG zostały zaakceptowane przez KE. **Program FENG 28 maja 2025 r. otrzymał decyzję wykonawczą w tym zakresie.**

2.2.4 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę Klimat Środowisko (FEnIKS)

Zmiany nie wykraczają poza kwotę elastyczności. Łączna realokowana kwota to 3 730 mln EUR, przy czym 347 mln EUR to realokacja między priorytetami, a w pozostałym zakresie to przesunięcia w ramach priorytetów. Kwota elastyczności dla programu to 3 897 226 913 EUR. Zmiany wynikają z dodania nowych priorytetów związanych z rozporządzeniem RESTORE (wsparcie działań związanych z usuwaniem skutków powodzi, która miała miejsce we wrześniu 2024 r. i przeciwdziałaniem przyszłym tego typu zagrożeniom), koniecznością dokonania transferów między kategoriami regionów w obszarze transportu, przesunięciami środków między kategoriami interwencji, aktualizacji niektórych informacji m.in. w związku z brakiem zainteresowania naborami.

W wyniku przeprowadzonej oceny programu dokonano następujących zmian:

1. **transfer środków do regionów słabiej rozwiniętych, w celu dostosowania alokacji do zidentyfikowanych i potencjalnych inwestycji w sektorze transportu kolejowego (Priorytet V Wsparcie sektora transportu z EFRR, cel szczegółowy 3.2);**
2. **przesunięcia środków między priorytetami (do nowoutworzonych trzech priorytetów):**
 - przesunięcie **120 mln EUR** z Priorytetu I Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności (cel szczegółowy 2.5) do **nowoutworzonego Priorytetu X Wsparcie obszarów popowodziowych z Funduszu Spójności;**
 - przesunięcie **70 mln EUR** z Priorytetu II Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR (cel szczegółowy 2.3), do **nowoutworzonego Priorytetu XI Wsparcie obszarów popowodziowych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego;**
 - przesunięcie **120 mln EUR** dla obszaru wody do spożycia z Priorytetu II Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR (cel szczegółowy 2.5) do **nowoutworzonego Priorytetu XI Wsparcie obszarów popowodziowych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego;**

- przesunięcie **30 mln EUR** z Priorytetu I Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności (cel szczegółowy 2.4) do **nowoutworzonego priorytetu IX Pomoc Techniczna niepowiązana z kosztami**;
- przesunięcie **7 mln EUR** z Priorytetu IV Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności (cel szczegółowy 3.1) do **nowoutworzonego Priorytetu IX Pomoc Techniczna niepowiązana z kosztami**;

3. przesunięcia środków między kategoriami interwencji.

W odniesieniu do poszczególnych priorytetów zaplanowano następujące zmiany:

Priorytet I Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności:

- rozszerzenie zakresu wsparcia dokumentacji planistycznej w ramach celu szczegółowego 2.7;
- w opisie celu szczegółowego 2.5 usunięto zapisy dotyczące wsparcia dla obszarów dotkniętych powodzią we wrześniu 2024 r.

Priorytet II Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR:

- zmiany w obrębie celu szczegółowego 2.2 - dodatkowe wsparcie Programu „Mój Prąd”;
- w ramach celu szczegółowego 2.1 zaproponowano usunięcie zapisów dot. źródeł gazowych w obszarze wsparcia wysokosprawnej kogeneracji;
- w ramach celu szczegółowego 2.1 zaproponowano usunięcie zapisów dot. redukcji ubóstwa energetycznego, ponieważ zagadnienie nie dotyczy ciepłownictwa systemowego i jest uwzględniona w Priorytecie I w działaniu 1.1 Efektywność energetyczna (budynki wielomieszkańowe);
- w opisie celu szczegółowego 2.5 usunięcie zapisów dotyczących wsparcia dla obszarów dotkniętych powodzią we wrześniu 2024 r.;
- umożliwienie finansowania opracowania nowej Krajowej Strategii Adaptacji do Zmian Klimatu wraz z Planem Działań Adaptacyjnych;
- dodanie możliwości finansowania projektów przygotowawczych z zakresu gospodarki wodnej w celu szczegółowym 2.4 - objęcie wsparciem Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w zakresie projektów przygotowawczych.

Priorytet IV Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności i **Priorytet V** Wsparcie sektora transportu z EFRR:

- w sektorze drogowym – przesunięcia alokacji z dróg przebudowywanych do nowych dróg, przesunięcia alokacji z dróg poza TEN-T do dróg w tej sieci i z sieci kompleksowej do sieci bazowej TEN-T związane ze zmianą lokalizacji projektów drogowych względem TEN-T;
- w sektorze kolejowym – przesunięcia alokacji z przebudowywanych linii kolejowych na ERTMS, wprowadzenia nowej kategorii interwencji dotyczącej nowych linii kolejowych na sieci kompleksowej TEN-T i zasilenie jej alokacją z pozostałych kategorii interwencji kolejowych;
- w sektorze transportu wodnego śródlądowego – przesunięcia alokacji z celu szczegółowego 3.1 (TEN-T) do celu szczegółowego 3.2 (poza TEN-T).

Priorytet VI Zdrowie:

- zmiana dostosowująca program ze względu na brak zainteresowania naborem wniosków na przenoszenie oddziałów psychiatrycznych ze szpitali monospecjalistycznych do szpitali wielospecjalistycznych.

Przedstawione przez IZ FENIKS zmiany zostały zaakceptowane przez KE z wyjątkiem tych dotyczących utworzenia nowych priorytetów pomocy technicznej niepowiązanej z kosztami. W związku z tym IZ FENIKS zrezygnowała z utworzenia tego typu priorytetów w pierwszym etapie przeglądu. **Decyzja wykonawcza KE zatwierdzająca zmiany w programie została wydana 28 maja br.**

2.2.5 Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW)

Zgodnie ze złożoną w systemie SFC oceną programu **IZ FEPW w pierwszym etapie przeglądu nie zaplanowała zmian programu**. IZ argumentowała to efektywnym wdrażaniem programu i brakiem identyfikacji problemów, których rozwiązanie wymuszałoby zmianę. Na potrzebę zmiany programu nie wskazywały także wnioski z dotychczasowych ewaluacji ani analiza wskaźników celów pośrednich.

IZ FEPW podkreślała w ocenie, że program jest **spójny z politykami krajowymi i europejskimi w zakresie wyzwań klimatycznych i energetycznych oraz polityki społecznej** – Europejski filar praw socjalnych. FEPW wdraża działania polegające na wspieraniu konkurencyjności i wzmacnianiu potencjału MŚP w oparciu o nowe technologie, w warunkach gospodarki neutralnej klimatycznie, o obiegu zamkniętym, cyfryzacji, jak również automatyzacji i robotyzacji.

Działania już **realizowane w programie wpisują się w nowe wyzwania oraz kierunki strategiczne nakreślone przez KE**, np. w cele Unijnego Kompas Konkurencyjności. Przeznaczenie wsparcia dla start-upów, automatyzacji i robotyzacji, gospodarki o obiegu zamkniętym, wzornictwa, a także pożyczek na rozwój turystyki sprzyja osiągnięciu celów tej inicjatywy KE.

W zakresie sytuacji w Ukrainie i oddziaływania wojny na tereny graniczne UE oraz zapewnienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa tych regionów IZ zidentyfikowała potrzebę kontynuacji wsparcia jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców. Wspieranie inwestycji w rozwój firm, innowacji i automatyzacji oraz transformacji w kierunku GOZ czyni lokalne przedsiębiorstwa bardziej konkurencyjnymi i odpornymi na kryzysy.

Ponadto, FEPW wspiera infrastrukturę dystrybucji energii, infrastrukturę drogową i kolejową. Może być ona traktowana jako infrastruktura podwójnego zastosowania, tj. okresowo współużytkowana przez wojsko i wesprzeć bezpieczeństwo na terenach granicznych Polski Wschodniej.

Jednocześnie IZ podkreślała, że w dłuższej perspektywie kluczowe jest budowanie odporności regionów poprzez inwestycje, które nie tylko eliminują skutki obecnych kryzysów, ale także zapobiegają ich powtarzaniu w przyszłości. IZ zwracała uwagę na bieżące monitorowanie postępów w realizacji programu (w tym w szczególności postępów w realizacji projektów infrastrukturalnych oraz skutków wojny na regiony przygraniczne i wpływu inflacji), a także przeprowadzenie ewaluacji postępów we wdrażaniu programu w 2025 r. (w tym w kontekście osiągniętych celów wskaźników i przydzielonej do nich alokacji). Przeprowadzenie tych działań może uwidoczniać **potrzebę zmiany FEPW w dalszym etapie wdrażania**.

KE w swoich uwagach wskazała na potrzebę uwzględnienia **nowych priorytetów w programie FEPW**, przede wszystkim ze względu na zakres geograficzny programu. W trakcie negocjacji między KE a IZ uzgodniono, że program FEPW przygotuje nowe rozwiązania w drugim etapie przeglądu. **Decyzja**

zatwierdzająca brak zmiany programu i dotychczas zaplanowane rozdysponowania kwoty elastyczności została wydana przez KE 24 lipca br.

2.2.6 Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE)

Zgodnie z oceną programu przekazaną w systemie SFC IZ PTFE **nie zidentyfikowała potrzeby zmian w ramach przeglądu śródkresowego**. Argumentowała to harmonijnym postępowaniem finansowym i rzeczowym, zgodnym z zaawansowaniem programu. Wskazywała również, że specyfika programu powoduje, że odnoszą się do niego jedynie fragmentarycznie niektóre Zalecenia Rady.

Jednocześnie IZ **podkreśliła prawdopodobną potrzebę takiej zmiany w kolejnych latach – przede wszystkim w kontekście niewystarczającej alokacji na wynagrodzenia** administracji wdrażającej politykę spójności w ostatnich dwóch latach wdrażania tej perspektywy.

KE w uwagach do oceny programu PTFE wskazała na ponowne przeanalizowanie programu i sposobu alokacji kwoty elastyczności. IZ w odpowiedzi na uwagi przedstawiła uwarunkowania zidentyfikowanych niedoborów pomocy technicznej w ostatnich latach wdrażania oraz zaprezentowała podejmowane przez nią działania mające na celu przeciwdziałanie problemowi niedoborów i ograniczenie ryzyka wyczerpania alokacji przed końcem roku 2027. Wskazała również na planowane przesunięcie alokacji w programie w najbliższym czasie. KE przyjęła ta wyjaśnienia i **decyzja wykonawcza zatwierdzająca brak zmian programu i potwierdzenie dotychczasowej alokacji kwoty elastyczności została przyjęta 27 czerwca br.**

2.2.7 Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową (FEPŻ)

IZ programem **nie zidentyfikowała potrzeby modyfikacji treści programu**. FEPŻ obejmuje tylko dwa priorytety, w tym jeden związany z bezpośrednim wdrażaniem pomocy żywnościowej, działań towarzyszących oraz dystrybucji żywności z darowizn przez beneficjentów-organizacje partnerskie oraz drugi obejmujący pomoc techniczną związaną z obsługą wdrażania FEPŻ po stronie instytucji-beneficjentów PT. Przy takim zaprojektowaniu operacji IZ argumentowała, że **nie jest ani możliwe, ani uzasadnione dokonywanie jakichkolwiek relokacji środków pomiędzy priorytetami**. Ponadto obecna treść programu jest skonstruowana w sposób zapewniający IZ pewien zakres elastyczności przy wprowadzaniu ewentualnych rozwiązań korygujących na poziomie samych Wytocznych.

W opinii IZ formalna zmiana programu nie jest konieczna, gdyż trudności, jakie wpłynęły na relatywnie niski poziom realizacji wskaźników w Podprogramie 2023, mają związek przede wszystkim z czynnikami zewnętrznymi i wymagają działań zaradczych, lecz nie na poziomie treści programu, lecz raczej działań miękkich związanych z komunikacją, przepływem informacji i zachęcaniem do współpracy. Działania zaradcze podejmowane dotychczas przez IZ mieszczą się w jej obecnych uprawnieniach i nie wymagają zmian w programie, jak np. uproszczenie dokumentacji sprawozdawczej dotyczącej żywności z darowizn czy rozszerzenie i urozmaicenie asortymentu artykułów spożywczych w Podprogramie 2025, które z jednej strony wychodzi naprzeciw oczekiwaniom odbiorców, z drugiej – umożliwi bardziej efektywne wydatkowanie środków na zakup żywności.

KE zgłosiła jedynie uwagę techniczną związaną z brakiem bezpośredniego wskazania propozycji alokacji kwoty elastyczności w ocenie śródkresowej. Po uwzględnieniu tej uwagi przez IZ, **decyzja wykonawcza zatwierdzająca brak zmian w programie FEPŻ została wydana 25 czerwca br.**

2.3 Programy regionalne

2.3.1 Wprowadzenie

Na **dokonanie zmian w wyniku przeglądu śródkresowego zdecydowało się 15 IZ PR**. Województwo zachodniopomorskie w procesie przeglądu śródkresowego dokonało oceny programu i w jej wyniku zdecydowało się na potwierdzenie dotychczasowej alokacji kwoty elastyczności. Do 31 marca wszystkie IZ PR przekazały oceny, a w przypadku 15 PR również zmiany programów przez system SFC. **W dwóch województwach wprowadzono priorytety STEP**, co pozwoli na finansowanie projektów o znaczeniu strategicznym z poziomem dofinansowania do 100% i szybszym dostępem do środków. **Możliwość utworzenia nowych osi RESTORE wykorzystali 4 IZ PR województw dotkniętych powodzią tj. woj. dolnośląskiego, lubuskiego, opolskiego i śląskiego.**

Większość zmian została wypracowana w ramach nieformalnego dialogu z KE. Komisja Europejska przekazywała regionom jasny komunikat dotyczący możliwego zakresu zmian. Miały one dotyczyć wyłącznie kwestii wynikających z aktualnych Zaleceń Rady a tam, gdzie zasadne, także przyczyniać się do postępu w realizacji Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu oraz Europejskiego filaru praw socjalnych. W związku z decyzją o braku zmiany UP w ramach przeglądu, odstępstwa od zapisów UP w PR były indywidualnie uzgadniane dla poszczególnych programów w ramach dialogu nieformalnego z KE. Do najważniejszych kwestii dyskutowanych z KE należała **realizacja celów klimatycznych w budynkach, w których prowadzone są instytucjonalne formy wsparcia oraz wsparcie szkół specjalnych**. Próbę renegocjacji tych uzgodnień podjęła przede wszystkim IZ programem Fundusze Europejskiej dla Pomorza (FEP), proponując zmiany programu mające na celu uelastycznienie dotychczasowego podejścia. KE nie zaaprobowała propozycji IZ FEP. Stwierdziła, że nie jest możliwa realizacja inwestycji w szkoły specjalne wobec istniejących potrzeb i możliwości inwestycji w edukację włączającą. Natomiast w przypadku inwestycji w termomodernizację budynków placówek opieki długoterminowej dla osób niepełnosprawnych, osób starszych i dzieci, mogą one uzyskać wsparcie pod warunkiem, że państwa członkowskie będą w stanie zapewnić i wykazać, że zarówno te instytucje, jak i inwestycje będą zgodne z odpowiednimi postanowieniami Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, Kartą praw podstawowych UE oraz powiązanymi z nimi dokumentami: Europejskim filarem praw socjalnych oraz Strategią na rzecz praw osób niepełnosprawnych na lata 2021–2030. W związku z powyższym IZ FEP odstąpiła od wprowadzania proponowanych zmian do programu.

Według stanu na 24 września br. 15 PR otrzymało już decyzje wykonawcze Komisji. Są to programy następujących województw:

- opolskiego, śląskiego, dolnośląskiego, lubuskiego – decyzje KE z 28 maja br.,
- zachodniopomorskiego – decyzja KE z 13 czerwca br.,
- mazowieckiego – decyzja KE z 25 czerwca br.,
- lubelskiego – decyzja KE z 14 lipca br.,
- kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, – decyzje KE z 5 sierpnia br.,
- małopolskiego – decyzja KE z 6 sierpnia br.,
- podkarpackiego, podlaskiego – decyzje KE z 8 sierpnia br.
- wielkopolskiego – decyzja KE z 18 września br.

Na zatwierdzenie zmian w programie czeka województwo warmińsko-mazurskie.

2.3.2 Najważniejsze zmiany wprowadzane w programach regionalnych

Zmiany w PR, jak już zostało wskazane powyżej dla wszystkich programów objętych przeglądem, odpowiadają na **nowe wyzwania i cele strategiczne UE, Polski i regionów i realizują potrzeby wynikające z dotychczasowych doświadczeń wdrożeniowych**. W tym kontekście w przypadku PR najważniejsze znaczenie miały **zmiany wprowadzane jako reakcja na klęskę powodzi** (nowe priorytety RESTORE) oraz **podnoszące konkurencyjność i innowacyjność w regionach** (m.in. nowe priorytety STEP).

Nowe priorytety RESTORE

W przypadku 4 województw dotkniętych powodzią, tj. woj. dolnośląskiego, lubuskiego, opolskiego i śląskiego, utworzono nowe priorytety RESTORE umożliwiające realizację interwencji skierowanych na usuwanie skutków powodzi i zwiększających odporność na przyszłe kataklizmy.

Rozporządzenie UE 2024/3236 ws. RESTORE umożliwia wykorzystanie do utworzenia nowego priorytetu powodziowego środków zarówno z EFRR, jak i EFS+, zastrzegając jedynie ograniczenie do maksymalnie 10% początkowej łącznej alokacji krajowej danego państwa członkowskiego.

Łączne środki przeznaczone na osie powodziowe zaplanowane w przekazanych do KE programach to 294,7 mln EUR, w tym w woj. dolnośląskim 82,4 mln EUR, w woj. lubuskim 19,5 mln EUR, w woj. opolskim 77,8 mln EUR, w woj. śląskim 115 mln EUR.

Tabela 1. Zakres osi powodziowych w programach regionalnych 2021-2027

	dolnośląskie	lubuskie	opolskie	śląskie	RAZEM
łączne środki na oś RESTORE*	82,4	19,5	77,8	115	294,7
Drogi	72,4	19,5	48,8	58,0	198,7
Wsparcie służb ratowniczych	10,0		10,0	15,0	35,0
Infrastruktura hydrotechniczna	-	-	-	42,0	42,0
Infrastruktura społeczno-publiczna będąca w zasobach JST	-	-	19,0	-	19,0

*Kwoty w mln EUR

Zmienione programy regionalne wdrażające RESTORE zostały przyjęte decyzjami wykonawczymi KE z 28 maja 2025 r.

Nowe priorytety STEP

Na wprowadzenie osi STEP zdecydowały się dwa województwa – dolnośląskie i mazowieckie.

Województwo dolnośląskie przeznacza na STEP 20 mln EUR na wsparcie w obszarze technologii krytycznych, m.in. w zakresie rozwoju potencjału badań i innowacji, rozwoju przedsiębiorstw, inwestycji infrastrukturalnych. Woj. mazowieckie w ramach priorytetu STEP finansuje projekt w dziedzinie rozwoju i komercjalizacji nowych metod zaawansowanego leczenia chorób mózgu przy użyciu terapii genowej, w szczególności opracowania nowej metody leczenia choroby Parkinsona łączną kwotą 35 mln EUR. Program dla województwa mazowieckiego, uwzględniający wprowadzenie nowej osi STEP z alokacją 25 mln EUR, został zmieniony przed przeglądem śródkresowym decyzją KE z 4 marca br., zatwierdzającą priorytet STEP w programie. Następnie w procesie przeglądu śródkresowego woj. mazowieckie zdecydowało się przenieść na priorytet STEP dodatkowe 10 mln EUR z kwoty elastyczności.

Zmienione programy wprowadzające STEP zostały przyjęte decyzjami wykonawczymi KE z 28 maja 2025 r. (FE dla Dolnego Śląska) oraz 25 czerwca 2025 r. (FE dla Mazowsza).

3. Zmiany finansowe w pierwszym etapie przeglądu

3.1 Wprowadzenie

W ramach przeglądu śródkresowego we wszystkich podlegających zmianom programach dokonano zmian finansowych. Jest to związane przede wszystkim z **przesunięciami środków finansowych między priorytetami**, w tym na potrzeby utworzenia nowych priorytetów STEP lub RESTORE, oraz **zmianami w priorytetach** dotyczących pomocy technicznej. W czterech PR dokonano **transferu środków z EFS+ do EFRR** na potrzeby utworzenia priorytetów RESTORE. Ponadto, zmiany finansowe obejmują **transfer środków między kategoriami regionów** (w programie FEnKS) oraz **przesunięcia wewnątrz poszczególnych priorytetów**. Zmiany finansowe w większości programów dotyczą kwoty elastyczności, ale wynikają również z przesunięć alokacji programu poza alokacją przewidzianą jako kwota elastyczności.

Przewidziane w ramach przeglądu zmiany finansowe w programach **wpływają na alokację na EFRR i EFS+ oraz zobowiązania Polski wynikające z rozporządzeń funduszowych i uwzględnione w UP**, w tym przede wszystkim modyfikują wartości, które wynikają z decyzji wykonawczej KE z dnia 30.06.2022 r. zatwierdzającej UP (CCI 2021PL16FFPA001). W związku z tym należy mieć na względzie, że w momencie zatwierdzenia zmian programów przez KE, zobowiązania wynikające z przedmiotowej decyzji ulegną zmianie. **Ostateczne wartości realokacji i ich wpływ na koncentracje tematyczne zostaną przedstawione po przyjęciu przez KE decyzji zatwierdzających zmiany w programach – w pierwszym i drugim etapie przeglądu.**

Poniżej zaprezentowano najważniejsze zmiany finansowe będące wynikiem zmian programów w pierwszym etapie przeglądu śródkresowego.

3.2 Przesunięcia między funduszami

W przypadku 4 województw dotkniętych powodzią tj. woj. dolnośląskim, lubuskim, opolskim i śląskim utworzono nowe priorytety RESTORE, umożliwiające realizację interwencji skierowanych na usuwanie skutków powodzi i zwiększających odporność. W celu sfinansowania tych działań w ramach nowych priorytetów, dokonano **przesunięć środków finansowych z EFS+ do EFRR w kwocie 101 585 490 EUR**. Przesunięć dokonano wyłącznie w PR realizowanych w ww. województwach.

Tabela 2. Przesunięcia finansowe pomiędzy funduszami (EUR)

Fundusz	Alokacja z Umowy Partnerstwa	Alokacja po proponowanych zmianach	Różnica
EFRR	47 416 659 213	47 518 244 703	101 585 490
FS	11 283 140 140	11 283 140 140	0
EFS+	12 912 994 435	12 811 408 945	-101 585 490
FST	3 847 346 473	3 847 346 473	0

Należy mieć na względzie, że w konsekwencji transferu środków między funduszami zmianie ulegają m.in. minimalne zobowiązania dotyczące koncentracji na Cel Polityki 1 (CP1), Cel Polityki 2 (CP2), wydatki na klimat z EFRR, włączenie społeczne i partnerów z EFS+ oraz limity wydatków na pomoc techniczną.

3.3 Zmiany w wydatkach na klimat oraz pozostałych koncentracjach tematycznych

Na mocy rozporządzenia ogólnego i rozporządzeń funduszy (rozporządzenie 2021/1058 w sprawie EFRR i FS oraz rozporządzenia 2021/1057 w sprawie EFS+) państwa członkowskie są zobowiązane **przeznaczać odpowiednie wartości środków na cele zdefiniowane jako wydatki na klimat, koncentracje tematyczne** w poszczególnych funduszach.

W związku ze zmianami finansowymi w programach, w szczególności związanymi z tworzeniem nowych priorytetów, zmianie uległy zakładane w programach poziomy realizacji ww. koncentracji tematycznych i limitów. Warto jednak podkreślić, że **zmiany finansowe w programach nie zagrażają realizacji przewidzianych poziomów koncentracji tematycznych ani osiągnięciu minimalnego poziomu wydatków na cele klimatyczne**. Szczegóły dotyczące tych kwestii opisano poniżej.

3.3.1 Koncentracja na Celu Polityki 1 (min. 25% EFRR)

Polska zobowiązała się przeznaczyć co najmniej 25% swoich całkowitych środków EFRR (z wyłączeniem środków na pomoc techniczną) na **CP1 Bardziej inteligentna Europa**⁸. Minimalna alokacja środków przeznaczanych na ten cel została określona w decyzji wykonawczej zatwierdzającej UP i wynosi **11 440 107 762 EUR**.

Na podstawie zmian w programach dokonanych w związku z przeglądem śródkresowym dokonano aktualizacji minimalnej alokacji środków na ten cel, który wynosi **11 463 904 460 EUR**. Zmiana tej wartości jest wynikiem zwiększenia alokacji na EFRR, w wyniku transferu środków z EFS+ do EFRR. Poniższa tabela obrazuje przesunięcia finansowe w programach.

Tabela 3. Zmiana alokacji na koncentrację na CP1 w podziale na programy (EUR)

Program	Alokacja z programów (A)	Alokacja po proponowanych zmianach MTR (B)	Różnica (B-A)
FENG	7 013 777 310	7 005 777 310	-8 000 000
FERC	1 458 314 575	1 740 337 897	282 023 322
FEPW	500 000 000	500 000 000	0
PR	3 470 448 811	3 449 794 780	-20 654 031
SUMA	12 442 540 696	12 695 909 987	253 369 291

W wyniku zmian programów w związku z przeglądem śródkresowym dokonano ponownych obliczeń w zakresie spełnienia warunku koncentracji tematycznej na CP1. Obecnie nadwyżka ponad minimalny limit dla CP1 wynosi 1 232 005 527 EUR.

⁸ Zgodnie z art. 4 rozporządzenia UE 2021/1058 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności

W związku z tym można stwierdzić, że **zmiany wprowadzone do programów spełniają wymóg koncentracji tematycznej dla CP1.**

3.3.2 Koncentracja na Celu Polityki 2 (min. 30% EFRR)

Polska zobowiązała się przeznaczyć co najmniej 30% swoich całkowitych środków EFRR (z wyłączeniem środków na pomoc techniczną) na **CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa**⁹. Minimalna alokacja środków przeznaczonych na ten cel została określona w decyzji wykonawczej zatwierdzającej UP i wynosi co najmniej **13 728 129 315 EUR**.

Na podstawie zmian w programach dokonanych w związku z przeglądem śródkresowym dokonano aktualizacji podziału środków przeznaczonych na realizację CP2. Poniższa tabela obrazuje przesunięcia finansowe w programach.

Tabela 4. Zmiana alokacji na koncentrację na CP2 w podziale na programy (EUR)

Program	Alokacja z programów (A)	Alokacja po proponowanych zmianach (B)	Różnica (B-A)
FEnIKS	5 129 441 892	5 129 441 892	0
FENG	800 000 000	800 000 000	0
FEPW	640 000 000	640 000 000	0
PR	7 404 366 968	7 566 011 137	161 644 169
SUMA	13 973 808 860	14 135 453 029	161 644 169

Na podstawie zmian w programach dokonanych w związku z przeglądem śródkresowym dokonano aktualizacji minimalnej alokacji środków na ten cel, która wynosi **13 756 685 352 EUR**. Obecnie nadwyżka ponad minimalny limit dla CP2 wynosi **378 767 677 EUR**.

W związku z tym można stwierdzić, że **zmiany wprowadzone do programów spełniają wymóg koncentracji tematycznej dla CP2.**

3.3.3 Koncentracja na celach klimatycznych (min. 30% EFRR i 37% FS)

Zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia ogólnego Polska przeznaczy na cele klimatyczne co najmniej 30% środków z EFRR i 37% środków FS, co wynosi odpowiednio 14 395 256 812 EUR dla EFRR i 4 174 761 852 EUR dla FS. Natomiast zgodnie z decyzją wykonawczą do UP wstępny cel dotyczący wkładu w dziedzinie klimatu dla Polski ustalono na poziomie 30% całkowitego przydziału z EFRR tego państwa oraz 61% całkowitego przydziału z Funduszu Spójności tego państwa.

Na podstawie zmian w programach dokonanych w związku z przeglądem śródkresowym dokonano aktualizacji minimalnych wymaganych rozporządzeniem alokacji na ten cel, która obecnie wynosi 14 425 732 459 EUR dla EFRR – wzrost ten jest spowodowany transferem środków z EFS+ do EFRR. W przypadku FS minimalna alokacja nie uległa zmianie i wynosi 4 174 761 852 EUR. **Nadwyżka wydatków na cele klimatyczne w ramach EFRR ponad wymogi z rozporządzenia ws. EFRR/FS wynosi 1 390 568 447 EUR, natomiast w ramach FS - 2 793 499 785 EUR.**

⁹ Zgodnie z art. 4 rozporządzenia UE 2021/1058 ws. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności.

Tabela 5. Zmiana alokacji na cele klimatyczne w programach – EFRR (EUR)

Program	Alokacja z programów (A)	Alokacja po proponowanych zmianach (B)	Różnica (B-A)
FEnIKS	5 755 096 798	5 713 096 798	-42 000 000
FENG	649 014 000	783 770 804	134 756 804
FEPW	1 299 785 068	1 299 785 068	0
PR	8 004 432 686	8 019 648 235	15 215 549
SUMA	15 708 328 552	15 816 300 905	107 972 353

Tabela 6. Zmiana alokacji na cele klimatyczne w programach – FS (EUR)

Program	Alokacja z programów (A)	Alokacja po proponowanych zmianach (B)	Różnica (B-A)
FEnIKS	7 086 261 637	6 968 261 637	-118 000 000

3.3.4 Koncentracja na zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich (EFRR)

Państwa członkowskie zobowiązane są przeznaczyć co najmniej 8% zasobów EFRR na poziomie krajowym (z wyłączeniem pomocy technicznej) na zrównoważony rozwój obszarów miejskich¹⁰, a wsparcie to może być realizowane w formie ZIT, RLKS lub IIT.

W ten sposób EFRR – koncentrując się na obszarach miejskich, w tym na miejskich obszarach funkcjonalnych – wspiera zintegrowany rozwój terytorialny w celu rozwiązywania problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych.

W Polsce to minimalne wsparcie po dokonaniu zmian w wyniku przeglądu śródkresowego (zwiększenie zasobów EFRR po przeniesieniu zasobów z EFS+) powinno wynieść łącznie przynajmniej 3 668 449 427 EUR (przed zmianami kwota ta wynosiła 3 660 834 484 EUR).

Wsparcie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich jest przewidziane w ramach programu FEPW oraz we wszystkich 16 programach regionalnych. Było ono przedmiotem zmian w programach regionalnych w procesie przeglądu śródkresowego. Łącznie w ramach tych programów (FEPW i 16 PR) **Polska przewiduje przeznaczyć na wsparcie obszarów miejskich 5 243 794 771,29 EUR. Jest to zatem poziom wyższy niż wymagany (nadwyżka ponad minimalne zobowiązanie Polski wynosi 1 575 345 344,29 EUR.**

3.3.5 Koncentracja na włączenie społeczne (EFS+)

Na podstawie art. 7 ust. 4 rozporządzenia UE nr 2021/1057 ws. EFS+, Polska przeznacza co najmniej 25% swoich zasobów z komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym na cele szczegółowe dotyczące obszaru włączenia społecznego (cele h) - I) określone w art. 4 tego rozporządzenia). Przed przeglądem śródkresowym minimalna alokacja na ten obszar w przypadku Polski wynosiła **3 099**

¹⁰ Art. 11 ust. 2 rozporządzenia UE 2021/1058 w sprawie EFRR i FS.

118 665 EUR¹¹. W UP zaplanowano, że koncentracja na obszar włączenia społecznego zostanie zrealizowana w ramach FERS oraz 16 PR. Zgodnie z wersjami programów obowiązującymi przed przeglądem na realizację celów szczegółowych h)-l) EFS+ planowano przeznaczyć **3 973 762 641 EUR**, w programie krajowym FERS 994 690 377 EUR, a w PR 2 979 072 264 EUR.

Programy zmienione w wyniku przeglądu śródkresowego przewidują, że łączna alokacja na włączenie społeczne **nieznacznie wzrośnie do 3 996 290 459 EUR**. Jest to wynikiem podwyższenia alokacji na te cele w programie FERS o 13 541 822 EUR i w PR o 8 985 996 EUR. Jednocześnie w wyniku przesunięć środków z EFS+ do EFRR na utworzenie priorytetów RESTORE w 4 PR obniżyła się również łączna alokacja EFS+ dla Polski, od której liczone jest 25% na włączenie społeczne. Po zmianach minimalna kwota dla Polski na włączenie społeczne wynosi 3 074 738 147 EUR¹².

Tabela 7. Zmiana alokacji na włączenie społeczne w EFS+ w podziale na programy (EUR)

Program	Alokacja z programów przed przeglądem (B)	Alokacja z programów po pierwszym etapie przeglądu (C)	Różnica (C-B)
PR	2 979 072 264	2 988 058 260	8 985 996
FERS	994 690 377	1 008 232 199	13 541 822
SUMA	3 973 762 641	3 996 290 459	22 527 818

Zmiany programów zatwierdzone w ramach przeglądu nie zagrażają osiągnięciu minimalnej wartości wynikającej z przepisów rozporządzenia EFS+. Nadwyżka wynikająca z wartości zaplanowanych w programach w stosunku do minimum wynikającego z rozporządzenia wyniesie ponad 900 mln EUR.

3.3.6 Koncentracja na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego (EFS+)

Na podstawie art. 9 ust. 2 rozporządzenia UE 2021/1057 ws. EFS+, Polska przeznacza odpowiednią kwotę swoich zasobów z komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Biorąc pod uwagę, że budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego zostało wskazane w Zaleceniach Rady z dnia 20 lipca 2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., zawierających opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. (2020/C 282/21) jest to minimum 0,25% alokacji na EFS+. W UP Polska zobowiązała się przeznaczyć na ten cel w programie krajowym FERS i 16 PR co najmniej 0,5% alokacji EFS+ czyli dwa razy więcej niż wynika to z wymagań określonych w rozporządzeniu EFS+.

Zgodnie z obowiązującymi przed przeglądem programami łączna kwota na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego wynosiła **184 706 714 EUR**. W ramach tej alokacji, na budowanie zdolności partnerów społecznych przewidywano 70 879 458 EUR, natomiast na budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego 113 827 256 EUR.

¹¹ Policzona jako 25% alokacji na EFS+ w Polsce, bez pomocy technicznej, czyli kwoty 12 396 474 658 EUR.

¹² Policzona jako 25% alokacji na EFS+ w Polsce, bez pomocy technicznej, czyli kwoty 12 298 952 588 EUR.

Programy zmienione w ramach przeglądu przewidują, że łącznie **alokacja dla partnerów zwiększy się do 194 431 009 EUR**, w tym dla partnerów społecznych do 73 553 644 EUR i dla organizacji pozarządowych do 120 877 365 EUR. W sumie oznacza to łącznie wzrost alokacji na ten cel o 9 724 295 EUR.

Tabela 8. Zmiana alokacji na partnerów społecznych i organizacje społeczeństwa obywatelskiego w EFS+ w podziale na programy (EUR)

Program	Alokacja z programów przed przeglądem	Alokacja z programów po zmianach w przeglądzie	Różnica
PR	93 697 893	98 448 917	4 751 024
FERS	91 008 821	95 982 092	4 973 271
SUMA	184 706 714	194 431 009	9 724 295

W wyniku przesunięć środków z EFS+ do EFRR na utworzenie priorytetów RESTORE w 4 PR obniży się również łączna alokacja EFS+ dla Polski, od której liczone jest 0,5% na wsparcie dla partnerów. Po zmianach minimalna kwota dla Polski zgodnie z deklaracją z UP na ten cel wyniesie 61 494 763 EUR¹³, w związku z czym **nadwyżka to ponad 130 mln EUR**.

3.4 Zmiany w maksymalnych kwotach wydatków na pomoc techniczną

Państwa członkowskie mogą wspierać działania z zakresu pomocy technicznej (PT) w kwotach nieprzekraczających limitów wskazanych w art. 36 rozporządzenia ogólnego. W przypadku wsparcia z EFRR kwota ta jest ograniczona do wysokości 3,5% wartości funduszu; w przypadku wsparcia z FS 2,5%; w przypadku wsparcia z EFS+ 4% (a w przypadku programów dotyczących pomocy żywnościowej 5%); a w przypadku wsparcia z FST 4%.

Przed przeglądem śródkresowym Polska niemal w pełni wykorzystywała maksymalne możliwe limity pomocy technicznej dla poszczególnych funduszy (wyjątkiem był EFRR).

W związku z przeglądem śródkresowym w programach dokonano następujących zmian dotyczących PT oraz mających wpływ na limity PT:

- transfer środków z EFS+ do EFRR do nowoutworzonych priorytetów RESTORE w czterech PR, w tym zmiana kwoty na PT obu funduszy w tych czterech PR; dodatkowo zmiana podstaw obliczania nowych limitów na PT obu funduszy (zmniejszenie alokacji EFS+ oznacza niższą podstawę do obliczenia nowego limitu na PT EFS+ i niższą kwotę na PT EFS+, analogicznie zwiększenie alokacji EFRR oznacza wyższą podstawę do obliczenia nowego limitu na PT EFRR i wyższą kwotę na PT EFRR);
- przesunięcie środków EFRR na priorytet Pomoc Techniczna w FENG (w ramach dostępnego limitu PT EFRR zgodnie z art. 36 rozporządzenia ogólnego).

¹³ Policzona jako 0,5% alokacji na EFS+ w Polsce, bez pomocy technicznej, czyli kwoty 12 298 952 588 EUR.

Tabela 9. Limity i maksymalne kwoty wydatków na PT w funduszach przed zmianą i po zmianie programów (na podstawie art. 36 rozporządzenia ogólnego) (EUR)

Fundusz	Limity PT (art. 36 rozporządzenia ogólnego) (%)	Alokacja z Umowy Partnerstwa	Maksymalna kwota na PT	Alokacja po zmianach	Maksymalna kwota na PT
EFRR	3,5%	47 416 659 213	1 659 583 072	47 518 244 703	1 663 138 564
FS	2,5%	11 283 140 140	282 078 503	11 283 140 140	282 078 503
EFS+	4,0%	12 912 994 435	516 519 777	12 811 408 945	512 456 357
EFS+ w FEPŻ	5,0%	525 000 000	26 250 000	525 000 000	26 250 000
FST	4,0%	3 847 346 473	153 893 858	3 847 346 473	153 893 858

W wyniku transferów między funduszami (EFS+ do EFRR) w związku z przeglądem śródkresowym **maksymalna kwota wydatków na PT EFRR zwiększyła** się z 1 659 583 072 EUR do 1 663 138 564 EUR (tj. o 3 555 492 EUR), natomiast **maksymalna kwota na PT EFS+ zmniejszyła** się z 516 519 777 EUR do 512 456 357 EUR (tj. o 4 063 420 EUR). Maksymalne kwoty dla pozostałych funduszy nie zmieniły się.

Zmiany programów spełniają wymogi art. 36 rozporządzenia ogólnego tj. **łącna alokacja na PT po zmianach programów nie przekracza limitów wydatków na PT.**

4. Zmiany legislacyjne na poziomie UE i ich wpływ na programy w drugim etapie przeglądu

4.1 Zmiany rozporządzeń dotyczących EFRR, FS, FST i EFS+

W dniu 1 kwietnia br. zostały opublikowane projekty **zmian w rozporządzeniach funduszowych EFRR/FS, FST i EFS+ dla perspektywy 2021-2027**. Celem zmian w rozporządzeniach jest zwiększenie skuteczności polityki spójności w reagowaniu na kluczowe wyzwania, z jakimi mierzy się UE, poprzez zachęcanie państw członkowskich i regionów do inwestowania w nowe europejskie priorytety strategiczne, przy jednoczesnej realizacji podstawowego celu polityki spójności jakim jest zmniejszanie dysproporcji gospodarczych, społecznych i terytorialnych. KE wykorzystała w tym celu trwający przegląd śródkresowy programów polityki spójności. KE proponując zmiany zdecydowała się na dodanie nowych celów szczegółowych w polityce spójności oraz wprowadzenie zachęt i dodatkowych elastyczności w postaci m.in. wyższego zaliczkowania, wyższego dofinansowania unijnego oraz wydłużenia okresu kwalifikowalności.

Prace nad tym pakietem zmian w Radzie UE i Parlamencie Europejskim (PE) miały miejsce w okresie kwiecień – czerwiec br. Zmiany były procedowane w tzw. przyspieszonej procedurze legislacyjnej, co pozwoliło na sprawne uzgodnienie stanowisk negocjacyjnych po stronie Rady UE i PE i szybkie przyjęcie kompromisu. Tekst kompromisowy został uzgodniony w ramach tzw. trilogów między Radą, PE i KE 15 lipca br. i oficjalnie przyjęty w pierwszym czytaniu na posiedzeniu PE 10 września br., a 18 września br. zatwierdziła go Rada UE. Publikacja miała miejsce 19 września br. a wejście w życie następnego dnia po publikacji tj. 20 września br.

W zakresie **rozporządzenia (UE) 2021/1058 w sprawie EFRR i FS**, zmiany dotyczą przede wszystkim:

- wprowadzenia **nowych priorytetów dotyczących:**
 - konkurencyjności (poprzez inicjatywę STEP),
 - obronności (zwiększanie zdolności przemysłowych w celu wspierania zdolności obronnych, przy priorytetowym traktowaniu zdolności podwójnego zastosowania w CP1 oraz rozwój odpornej infrastruktury obronnej, zwłaszcza podwójnego zastosowania, w tym w celu wspierania mobilności wojskowej w Unii, oraz zwiększenie gotowości cywilnej w CP3 jak również zapewnianie gotowości cywilnej na wszystkich rodzajach terytoriów w CP5),
 - dostępu do wody i zarządzania wodą poprzez rozszerzenie go o wspieranie odporności na deficyty wody (wspieranie bezpiecznego dostępu do wody, zrównoważonej gospodarki wodnej obejmującej zintegrowane zarządzanie wodą, a także odporności wodnej w CP2),
 - mieszkalnictwa (wspieranie dostępu do mieszkań przystępnych cenowo i zrównoważonych mieszkań w CP2 oraz wspieranie dostępu do mieszkań przystępnych cenowo i zrównoważonych mieszkań w CP4, oraz wspieranie zintegrowanego rozwoju terytorialnego poprzez dostęp do mieszkań przystępnych cenowo i zrównoważonych mieszkań na wszystkich rodzajach terytoriów w CP5),
 - wspieranie rozbudowy połączeń wzajemnych oraz powiązanej infrastruktury przesyłowej, dystrybucyjnej, magazynowej i pomocniczej, a także ochrony krytycznej infrastruktury energetycznej oraz rozwoju infrastruktury ładowania w CP2;
- wprowadzenia **zachęt finansowych i dodatkowych elastyczności:**
 - wyższego poziomu zaliczek (jednorazowe płatności w wysokości 20% alokacji priorytetu),
 - dodatkowych zaliczek (jednorazowe zaliczki w wysokości 1,5% alokacji w programie oraz 9,5% dla programów obejmujących regiony na poziomie NUTS 2 graniczące z Rosją, Białorusią lub Ukrainą – jeśli nie obejmują swoim zakresem całego terytorium państwa członkowskiego),
 - wyższego poziomu dofinansowania nowego priorytetu lub całego programu w przypadku programów, obejmujących regiony na poziomie NUTS 2 graniczące z Rosją, Białorusią lub Ukrainą (+10 p.p. wobec obecnych poziomów, przy czym nie może ona przekroczyć 100 %),
 - wprowadzenia dłuższego terminu końcowego kwalifikowalności do 31 grudnia 2030, terminy dotyczące realizacji, zarządzania, raportowania i ewaluacji wydłużone o rok i ostatni rok obrachunkowy to 1 lipca 2030 – 30 czerwca 2031.

Aby skorzystać z dodatkowych zaliczek dla programu (1,5% albo 9,5%), wydłużenia okresu kwalifikowalności i rozliczeń oraz wyższego poziomu dofinansowania dla programów w regionach wschodnich (+10 p.p. wobec obecnych poziomów, przy czym nie może ona przekroczyć 100 %) IZ musi przenieść co najmniej 10% alokacji programu na nowy priorytet, a w przypadku istnienia tylko jednego krajowego programu obejmującego całe terytorium państwa członkowskiego – 7% i złożyć zmianę do KE do 31 grudnia 2025 r. Aby skorzystać z dodatkowej zaliczki 20% na nowy priorytet trzeba złożyć zmianę programu do 31 grudnia 2025r., bez konieczności osiągnięcia 10% alokacji. Jeżeli zmiana programu nie zostanie złożona do 31 grudnia 2025 r. i nie osiągnie 10% alokacji, to zastosowanie będzie miało tylko wyższy poziom dofinansowania nowego priorytetu i pozostałe elastyczności

niefinansowe i niezwiązane z okresem kwalifikowalności. Rozporządzenie przewiduje jakie dotychczasowe realokacje w programie wliczają się do progu 10% oraz jakich zasobów nie uwzględnia się przy obliczaniu 10% alokacji programu.

- uelastycznienie zasad liczenia koncentracji tematycznych przy tworzeniu nowych priorytetów,
- wspieranie inwestycji w dużych firmach w ramach EFRR w zakresie: STEP, wzmocnienia zdolności przemysłowych dla obronności, przyczyniania się do projektów obronnych, dekarbonizacja oraz wspieranie procesów cyrkularnych - dotyczy tylko regionów słabiej rozwiniętych lub przejściowych, a w przypadku regionów lepiej rozwiniętych tylko gdy PKB per capita w p.cz. niższe niż średnia UE,
- brak obowiązku publikacji informacji promocyjnych dotyczących projektów obronnych i infrastruktury dual-use,
- poszerzenie elastyczności w możliwości przenoszenia środków z EFRR do funduszu zarządzanego centralnie InvestEU,
- ograniczenia związane z warunkowością podstawową i zobowiązaniami zawieszonymi przez środki przyjęte na podstawie rozporządzenia UE 2020/2092.

W zakresie **rozporządzenia (UE) 2021/1056 ustanawiającego FST** zmiany dotyczą przede wszystkim:

- wprowadzenia **możliwości finansowania inwestycji w dostępne mieszkalnictwo** (wspieranie dostępu do mieszkań przystępnych cenowo i zrównoważonych mieszkań tak jak w EFRR),
- wprowadzenia **możliwości finansowania inwestycji w wspieranie systemów magazynowania energii elektrycznej, przy dekarbonizacji gospodarek regionalnych i włączaniu energii ze źródeł odnawialnych do sieci**,
- poszerzenia dotychczasowych działań dotyczących mobilności lokalnej – o rozwój infrastruktury ładowania - oraz inwestycji w rewitalizację i dekontaminację terenów zdegradowanych - o odbudowę zasobów wodnych,
- wprowadzenia uelastycznienia możliwości finansowania inwestycji produkcyjnych w dużych przedsiębiorstwach,
- **zachęt finansowych i elastyczności:**
 - gdy środki FST są programowane w programach wielofunduszowych (EFRR/FS, EFS+), dodatkowe zaliczki oraz wydłużenie okresu kwalifikowalności ma zastosowanie również do FST,
 - gdy środki FST są programowane w ramach odrębnego programu możliwość odrębnych priorytetów wspierających inwestycje przyczyniające się do osiągnięcia celów STEP lub promujące dostęp do mieszkań przystępnych cenowo mieszkań i skorzystanie z 1,5% jednorazowej płatności zaliczkowej oraz wydłużenia okresu kwalifikowalności, pod warunkiem przeniesienia co najmniej 10% zasobów finansowych programu i złożenia zmiany do 31 grudnia 2025 r.

W zakresie **rozporządzenia (UE) 2021/1057 ustanawiającego EFS+** zmiany dotyczą:

- utworzenia **dwóch nowych priorytetów bez wprowadzania nowych celów szczegółowych** EFS+ - nowe priorytety muszą wpisywać się w co najmniej jeden z obecnych celów EFS+ a-g:
 - zapewnienie wsparcia rozwoju umiejętności w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym, w tym w odniesieniu do zdolności podwójnego zastosowania oraz w dziedzinie cyberbezpieczeństwa,
 - wsparcie (szkolenia służące nabywaniu, podnoszeniu i zmianie kwalifikacji) w celu dostosowania się pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian przyczyniających się do dekarbonizacji;
- **poszerzenie zakresu STEP w EFS+** w tym przez wspieranie rozwoju umiejętności w zakresie technologii neutralnych emisyjnie, między innymi opartych na programach uczenia się stworzonych przez europejskie akademie umiejętności, a także szkolenia osób młodych oraz nabywania, podnoszenia i zmiany kwalifikacji pracowników w zakresie technologii neutralnych emisyjnie;
- **zachęt finansowych i elastyczności** - w przypadku, gdy działania w obszarach wsparcia dla obronności, wsparcia na dostosowanie się do dekarbonizacji lub STEP zostaną zaprogramowane w ramach oddzielnych priorytetów w programie, zmiany rozporządzenia przewidują dodatkowe korzyści tożsame z tymi wskazanymi w zmianach rozporządzenia EFRR/FS

4.2. Wpływ zmian rozporządzeń na przegląd programów

Zmiany w rozporządzeniach funduszowych definiują możliwości wspierania inwestycji w obszary strategiczne poprzez bezpośrednie wskazanie na nowe lub modyfikację istniejących celów szczegółowych w polityce spójności. Dodatkową zachętą dla IZ do wdrożenia działań realizujących te cele szczegółowe i utworzenia nowych priorytetów są elastyczności związane przede wszystkim z zaliczkowaniem, poziomem dofinansowania i kwalifikowalnością.

Zatwierdzenie zmian wprowadziło tzw. **drugi etap przeglądu śródkresowego** – co do zasady nieobligatoryjny, ale w praktyce wydłużający przegląd programów dla tych IZ, które zdecydują się skorzystać z utworzenia nowych priorytetów. Zmiany programów w drugim etapie przeglądu trzeba przekazać do KE do 31 grudnia 2025 r., aby skorzystać z zachęt finansowych i elastyczności dotyczących okresu kwalifikowalności i rozliczeń. Będą one podlegały procedurze zatwierdzenia tak jak standardowa zmiana programu na podstawie art. 24 rozporządzenia ogólnego. Czas ich przyjęcia przez KE może się różnić w zależności od sytuacji danego programu, ale będzie to już 2026 r.

Przygotowanie zmian wiąże się jednak z pewnymi **wyzwaniami dla IZ**. Po pierwsze jest to **ograniczony czas na przygotowanie i przekazanie zmian** do zatwierdzenia KE. IZ chcąc skorzystać z zachęt muszą przekazać zmieniony program do końca 2025 r., uwzględniając przy tym proces przygotowania i akceptacji zmian na poziomie krajowym. Po drugie, wyzwaniem jest **wygospodarowanie odpowiedniej ilości środków finansowych**, tak aby osiągnąć minimalny 10% próg finansowy dla nowych priorytetów, wymaga dla większości zachęt finansowych. W Polsce na poziomie wszystkich programów polityki spójności osiągnięto już ponad 50% kontraktacji alokacji programów. IZ rozdysponowały kwotę elastyczności w pierwszym etapie przeglądu, tworząc już nowe priorytety RESTORE, STEP, ale również po to, aby przyspieszyć wdrażanie programów w obliczu niskiego poziomu kontraktacji i zagrożenia utraty środków w związku z zasadą n+3

¹⁴. Problematyczne są również **rozstrzygnięcia dotyczące szczegółowego zakresu nowych priorytetów**. IZ muszą decydować jakie inwestycje będą odpowiednie, aby spełnić założenia drugiego etapu przeglądu. W niektórych przypadkach brakuje także oficjalnego stanowiska KE.

4.3 Możliwe kierunki zmian programów polityki spójności

Wszystkie IZ analizują możliwości wprowadzenia nowych priorytetów, a część już przygotowuje się do zmian w programach. IZ najczęściej wskazują na **priorytety związane z szeroko rozumianą obronnością w tym odpornością i obronnością cywilną oraz przygotowaniem inwestycji podwójnego zastosowania, zarządzaniem zasobami wodnymi i dostępnym cenowo i zrównoważonym mieszkalnictwem**. W większości programów na obecną chwilę nie zostały jeszcze jednoznacznie przesądzone kolejne zmiany, jakie miałyby zostać wprowadzone w programach jako wynik drugiego etapu przeglądu. Najbardziej zaawansowana w pracach nad nowymi priorytetami jest IZ FEPW, która planuje włączenie mieszkalnictwa i bezpieczeństwa, przede wszystkim wsparcia rozwoju kolejowej infrastruktury krytycznej w postaci linii kolejowych i miejsc obsługi pasażerów, co stworzy warunki do poprawy mobilności cywilnej i wojskowej obszaru Polski Wschodniej.

¹⁴ Zasada N+3 to termin związany z zarządzaniem Funduszami Europejskimi, który określa, że środki przyznane w danym roku programowania (N) na realizację projektów unijnych muszą być rozliczone w ciągu trzech kolejnych lat, licząc od końca roku, w którym zostały przyznane. Po upływie tego terminu (do końca roku N+3) niewykorzystane środki przepadają.